

beschouwingen over omroep en informatie

nic bal

Democracy allows for the possibility of change and for the possibility of argument for it. That possibility is the concern of the broadcaster in a democratic society. That is why the BBC programmes are as they are. The news programmes are intended to provide the participants in British democracy with the material which forms the ground of the variety of their opinions ...

The BBC reflects the requirements of the parliamentary democracy by which it was created and for which we must operate.

Sir Charles Curran 1979

Geen communicatiespecialist zijnde, zou het pedant zijn mij in te beelden dat ik iets zinnigs zou kunnen bijdragen tot wetenschappelijke analyse van het fenomeen omroep en van zijn informatieve taak. Het is allang niet meer waar dat diepgaande studies ontbreken, dat men het publiek verbergt wat zich op de Reyerslaan afspeelt. Er kan geen administratief, productie- of programmaprobleem opduiken, of het vindt zijn weg naar kranten en weekbladen. De BRT is werkelijk een glazen huis geworden, en men heeft het gauw in de gaten als er wat te rapen valt. In vele gevallen zijn deze loerders zelfs overbodig. Binnen de omroep zit genoeg frustratie, die een aantal vedetten van het kleine scherm en collega's die het willen worden, aanzet via de schrijvende pers definitieve uitspraken te doen over toestanden en evoluties. Ik acht het niet mijn taak wetten en decreten onder de loep te nemen. Veeleer zou ik oog willen hebben voor de mensen en middelen binnen de omroep, omdat die in zeer hoge mate zijn image bepalen.

Eén enkele keer zou ik willen citeren wat in een wetenschappelijke studie staat. Herman Van Pelt zegt in zijn voorwoord tot "De Omroep in revisie" dat de eigenschappen van radio en televisie niet automatisch voortvloeien uit de ontwikkeling van hun overbrengingsmogelijkheden. "Zin en waarde ervan hangen uiteindelijk af van het gebruik dat de menselijke vrijheid, inspiratie, vakmanschap enz. er aan de productiezijde van kunnen maken."

Waarbij men niet extreem moet denken dat de technische faciliteiten niet de minste rol spelen. Zonder het baanbrekend werk van Marconi en van Nipkov zou er geen draadloze telefonie of beeldvorming op het tv-toestel bestaan. Dit alles om een aanloop te nemen voor een kort verhaal dat eerder persoonlijk dan juridisch zal zijn.

De wetgever heeft de wet van 18 juni 1930 bij herhaling aangepast. Soms in dramatische omstandigheden zoals bij de oprichting van de Belgische Nationale Radio-Omroep (B.N.R.O.) in 1942 te Londen. Op de wet van '60 en haar

gevolgen voor de omroep zal ik nog moeten terugkomen. Tenslotte ontstond de nieuwe BRT als totaal onafhankelijk instituut in 1979.

Men weet dat de wet van '30 een einde maakte aan een chaotische toestand in de ether. In 1923 werd door de firma S.B.R. een Franstalige zender, (uiteraard privé) Radio Belgique, in het leven geroepen. Het personeel bestond uit 8 personen, onder wie de vader van het "Journal Parlé" (Het Gesproken Dagblad), Théo Fleischman.

Tal van andere omroepverenigingen die godsdienstige of politieke kenmerken vertoonden, kregen zendtijd op Radio-Belgique en de N.V. Radio, een zender van de christelijke middenstand en de Boerenbond.

Men voege daaraan toe een massa kleine privézendens, die leefden van de opbrengst van verzoekprogramma's en plaatselijke reclame en die vlug populair werden.

Nu de commerciële VTM zich aandient, kan men zich afvragen hoe het mogelijk was dat het Parlement in de late lente van 1930 een officiële omroep aanvaardde. En met eenparigheid van stemmen nog wel.

Het antwoord op deze vraag is eenvoudig: Radio Belgique was verlieslatend. Het privé-kapitaal zag maar gesneden brood in de vlotte en stijgende verkoop van radiotoestellen en verkoos, door het invoeren van het luistergeld, de programmakosten ten laste van de luisteraars te leggen.

De socialisten hebben zich altijd verzet tegen een omroep die door de financieel machtigen ingepalmd zou worden, terwijl de katholieken weinig vertrouwen hadden in de wildgroei van zendertjes waarin het christelijk aspect niet noemenswaardig was.

Het N.I.R. was een overheidsinstelling met een Raad van Beheer die per derde werd benoemd door de Koning, de Kamer en de Senaat.

De wet voorzag de strikte onpartijdigheid van de nieuwsuitzendingen. De politiek-gekleurde omroepverenigingen, K.V.R.O., Librado, Sarov, kregen een aanzienlijk deel van de zendtijd, en de gewestelijke commerciële en privé-zenders bleven bestaan.

Maar laten we ons speciaal concentreren op de informatiediensten van het N.I.R. in de pionierstijd die we kunnen situeren tussen 1931 en 1940.

Opzettelijk spreek ik van diensten, omdat ik het begrip informatie niet wil beperken tot de eigenlijke nieuwsdienst van het gesproken dagblad.

In een verhandeling die ik onlangs las, trekt de auteur van leer tegen de politisering van het Instituut, en ontmaskert hij de "pacificerende overlegdemocratie" van toen en nu. Natuurlijk doet het gek aan te vernemen dat bij het toenmalige N.I.R. alle zogenaamde culturele diensten uit drie personeelsleden of een meervoud daarvan bestonden, zodat de drie grote gedachtenstromingen, de katholieke, liberale en socialistische, vertegenwoordigd waren, met het gevaar dat onbekwame maar door de partijen gesteunde journalisten, reporters en commentatoren het roer in handen zouden nemen.

In hetzelfde stuk wordt zelfs vooropgezet, dat de redactie door de politici opzettelijk uiterst klein werd gehouden, opdat de journalisten alleen de tijd zouden hebben voor officieel opgedrongen werkzaamheden, zoals het verslaan van staatsbegravenissen of initiatieven van de éne of andere hoogwaardigheidsbekleder. Ik vraag me af of de gezagsdragers van dat ogenblik tot zo'n macchiavellistische berekeningen in staat waren. Veeleer is het zo dat men in de eerste

fase weinig inzicht had in de behoeften van de radio en de kosten zoveel mogelijk wilde beperken. We mogen ook niet vergeten dat de schrijvende pers zich tussen de twee wereldoorlogen had opgewerkt tot een medium dat grote macht uitoefende, en dat zij al haar invloed gebruikte om de nieuwe concurrent binnen door haar als redelijk beschouwde grenzen op te sluiten. Zo werd officieel van de radioberichtgeving verwacht, dat zij bondig en zakelijk zou zijn, minimaal dus, zodat de pers het domein van de uitvoerigheid en de commentaar voor haar rekening kon nemen. Het was al erg frustrerend dat de dagbladen vele lengten achterlagen door de snelheid waarmee de radio het nieuws kon brengen, vooral nadat het Gesproken Dagblad over drie ochtenduitzendingen kon beschikken, om 13 en 17 uur in de ether kwam en over twee avondbeurten ging beschikken. Voeg daar aan toe dat in tijden van crisis, en daar was in de woelige jaren dertig geen gebrek aan, de gewone programma's onderbroken werden voor spoeduitzendingen.

Deze beduchtheid van de kranten ging zó ver, dat toen de venters en de distributie-organen het op zondag lieten afweten, ze gingen ageren tegen de BRT, omdat die niet bereid was zijn nieuwsuitzendingen op die dag te beperken. Hoe absurd ! De omroep had, om in de informatiebehoefte van het publiek te voorzien, integendeel, een nog grotere inspanning moeten doen. Het is opvallend dat de collega's van de schrijvende pers hun argwaan en ongenoegen niet uitten in schampere of bittere aanvallen op het nieuwe medium. Mum's the word ! scheen het leit-motiv te zijn. Derhalve geen ontmaskering van de toestanden bij het N.I.R., maar veeleer een doodzwijgen van haar prestaties. De uitzendingen werden zelden besproken, zelfs de luisterspelen, de radiovorm van drama, niet.

Het vedettensysteem van vandaag bestond niet, en om in de kijker van de pers te komen moest een reportage in de eerste plaats een grootse technische prestatie zijn, als de begrafenissen van koningin Astrid en Koning Albert.

Er waren wel uitzonderingen. Ondanks de scrupuleuze verdeling van de culturele functies onder de drie strekkingen werd het radio-instituut in "De Standaard" beschreven als een "roode burcht", waarin Gust De Muynck de plak zwaaide. De campagne was van de hand van de hoofdredacteur... Jan Boon, de latere directeur-generaal van datzelfde instituut.

Als ik even mag verwijzen naar mijn eigen geschriften : in mijn boek "Mijn Wankele Wereld" heb ik mijn gewaarwordingen en mijn ervaringen als piepjonge radiojournalist, aangeworven in januari 1939, nogal anekdotisch beschreven. Wellicht is het vandaag nog interessant mijn eerste indrukken bij mijn kennismaking met het gloednieuwe radiogebouw op het Flageyplein in herinnering te brengen. Mij leek het een paleis in lichtgele baksteen en met enorme ramen ; trappen en gangen waren bekleed met donkerrode vloerkleden (vandaar misschien Boons beeld van een rode burcht).

Mijn examen had ik afgelegd in de Bolwerkstraat aan de Naamse Poort, daar waar de diensten in het oertijdperk gevestigd waren. De proef was gereserveerd voor socialistische kandidaten, dit heet kandidaten die de zegen van Julien Kuypers gekregen hadden.

Je moest geen universitair diploma hebben om er aan deel te nemen, wel stond het examen "op universitair niveau".

Erg theoretisch kon men het niet noemen. Vooral je talenkennis werd duchtig op de proef gesteld met artikels in het Engels en het Duits. Franse *dépêches* moesten in een Nederlandstalige radiovorm vertaald worden. De hoofdbrok was een delicate dissertatie over het vraagstuk van het ogenblik: "Voor of tegen de Belgische neutraliteitspolitiek". Uiteraard was er ook een stemproef en een test over de uitspraak van moeilijke woorden in de vier talen.

Toen we nog met drie overbleven voor het mondeling examen, leek ik van alle kandidaten de beste voorbereiding gehad te hebben, doordat ik zes jaar als documentalist bij een Franstalige krant had gewerkt en over alles kon meepraten. Daarbij werd ik geholpen door mijn passie voor de Franse en Engelse literatuur. Men vond me de rijpste van de drie en ik kon aan de slag voor de stage. Die was kort: maar drie maanden, en je kon er best je poten breken, zoals drie van mijn voorgangers.

De redactie huisde op de eerste verdieping. Ze beschikte over een zeer ruim lokaal met uitzicht op het drukke Flageyplein. Daar zaten een paar typisten achter de machine de berichten te tikken die de redacteurs, in mijn ogen, zomaar uit hun mouw schudden. Onze hoofdredacteur was Jozef Servotte, door de veteranen gewoon Jos genoemd, want vormelijkheid en gemeneer pasten niet in de prettige atmosfeer op de redactie. Ik heb niet de tijd om de van elkaar zeer verschillende types van omroepjournalisten te beschrijven. Paul Hardy maakte de grootste indruk op mij, en gedurende geruime tijd trachtte ik zijn nochtans niet te imiteren soepelheid van debiet en zijn mooi timbre als voorbeeld te nemen. Van enige systematische opleiding was geen sprake. Je moest in den beginne enkele keren meelopen met collega's, en je eerste proefstuk leverde je "voor de Kongo", een lachertje, want iedereen wist dat de uitzendingen naar onze kolonie het vertikten de lange afstand af te leggen. Met andere woorden: in heel de geschiedenis van deze dienst had men maar één keer een brief van een luisteraar gekregen, een missionaris die in ongelooflijk gunstige atmosferische omstandigheden de boodschap uit het vaderland had kunnen ontvangen. Voor de micro in het onaanzienlijk lokaaltje dat daarvoor gebruikt werd, kon je je oefenen, al eens stotteren of je verspreken zonder dat éniige luisteraar er door gestoord werd.

Er werd enorm veel belang gehecht aan een keurige uitspraak, en de draak van die dagen was het "gallicisme". De indrukwekkende filoloog, professor Blanquaert van de R.U.G., directeur van het taallaboratorium, vond de tijd om geregeld onze nieuwsuitzendingen te beluisteren, en even geregeld kreeg je droge nota's waarin hij aanstoot nam aan je hypercorrecte i's en je Brabantse l. Soms liet hij plaatjes registreren en dan beluisterde hij die met de betrokken journalist.

Ikzelf ging op aanraden van Jos Servotte dictielessen volgen bij Brouwers in Antwerpen. Je leerde ook op de juiste manier inademen, zodat je voldoende lucht in je longen had om een langere zin te debiteren. Dat luchtscheppen moest op een discrete manier gebeuren, anders hoorden de luisteraars een storend zuiwend geluid. Geen wonder dat ik me vandaag erger aan radiojournalisten die voornamelijk bij de RTBF te vinden zijn, wier slecht geplaatst hijgen me ongemakkelijk maakt. Men drong bij ons aan op een duidelijke taal en een verstaanbaar debiet, en gekoketteer met je eigen stem was uit den boze. Vandaag de

dag worden voetbaluitslagen afgerateld zonder dat je de tijd hebt om te registreren.

Het is en was geen gemakkelijk beroep, dat niet uitgeoefend kon worden - toch niet behoorlijk - door iemand die geen belangstelling had voor cultuur of politiek, vooral buitenlandse, want ondanks steeds vallende en haastig opgeknapte Belgische regeringen, werd het journaal toch gedomineerd door de wereldschokkende gebeurtenissen waarbij vooral Herr Hitler en zijn makke tegenspelers Chamberlain en Daladier betrokken waren. Zonder de burgeroorlog in Spanje te vergeten. Niemand op de redactie had sympathie voor de nazi's, maar de Spaanse kwestie was voor sommigen, die we realisten zouden kunnen noemen, minder duidelijk. Er was een discussie over de benaming van de opstandelingen, die door Franco geleid werden. Waar bij de aanvang iedereen gewaagde van "de rebellen", ging men na de erkenning van de regering van Burgos en de bijna totale verovering van het Spaanse schiereiland de term "de troepen van generaal Franco" gebruiken, terwijl de regeringstroepen "loyalisten" of "republikeinen" werden.

Men weet dat België haar neutraliteit ten opzichte van de grootmachten had uitgeroepen. Volgens sommigen, en Hendrik de Man en Spaak hoorden daarbij, moesten pers en radio zich onthouden van kritiek op nazi-Duitsland. De pers stoorde zich daar in de meeste gevallen niet aan. De radio, zijnde een bijna officieel orgaan, moest omzichtigheid aan de dag leggen. De verantwoordelijkheid van de redacteur was groot tijdens de vroege ochtenduren (7 en 8 uur), waar hij er alleen voorstond en in een gevecht gewikkeld was met de lap papier van de hele nacht doorwerkende telex. Hoe dikwijls zijn we niet naar de studio gierend met teksten die niet nagelezen waren en vol tyfouten stonden, waardoor je generaal Pacelli ging lezen i.p.v. kardinaal Pacelli, of de "directeur van de militaire opera in Albanië", waar het natuurlijk ging om militaire operaties. Niet zelden kwam de typiste tijdens het voorlezen van het journaal nog binnengestormd met een getelefoneerd bericht vol verwarrende initialen. En het is me gebeurd dat ik in de laatste uitzending plotseling een bericht kreeg over de clausules van het vredesverdrag tussen de Sovjetunie en Finland, dat ik voor de vuist uit het Frans moest vertalen.

En zo zou ik bladzijde na bladzijde kunnen doorgaan. Laat ik me beperken tot een paar vaststellingen. De journalist van het "Gesproken Dagblad" en zijn collega's reporters werden in het huis beschouwd als heren, met een aanzien dat boven alle andere medewerkers verheven was. De stijl was gericht op een keurig, zuiver uitgesproken Nederlands, dat volgens Blanquaert toonaangevend moest zijn voor het volk dat worstelde met zijn A.B.N. De atmosfeer onder de collega's van verschillende richtingen was voorbeeldig. Misschien nog een kanttekening: de meesten waren geen universitaires en van lage komaf. Vooral aan socialistische kant waren de autodidacten sterk vertegenwoordigd. Gust De Muynck, Bert Van Kerkhoven, Jan Van Overloop en ikzelf kwamen uit de A.J.C., de ascetische cultureel-gerichte jeugdbeweging. Van Kerkhoven had ooit nog aan de draaibank bij Minerva gestaan, en één van de eerste redacteurs, Jef Rens, had eveneens in de fabriek gewerkt.

*

Voor ons lot tijdens de bezetting heb ik niet veel toelichting nodig. De uittocht naar Frankrijk van het redactioneel personeel, de uitzendingen uit het postgebouw van Oostende, Parijs, Poitiers zijn al door Bertels en mezelf beschreven. En het is ook geen revelatie dat een deel van het cultureel personeel er geen graten in zag voor Sender Brüssel te gaan werken. Opvallend is het wel dat minister Delfosse, voor mij een dubieuze figuur ondanks zijn ministerschap in Londen, ertoe bijgedragen heeft om hen de illusie te laten dat ze niets propagandistisch zouden moeten opstellen. De meesten trachtten zich dan ook in andere diensten dan de redactie een plaatsje te veroveren.

Maar zand daarover.

De collaboratie had tot gevolg dat de ploeg die bij de bevrijding weer op het Flageyplein verscheen, hoofdzakelijk uit socialisten en liberalen bestond. In de geest van de tijd werden ook zij, ondanks hun trouw aan dat orgaan van de democratie dat het N.I.R. was, onderworpen aan het kleinzielig gesnuffel van een onderzoekscommissie.

Het politieke evenwicht was verbroken. Jan Boon, die tijdens de bezetting als Belgicist "proper" was gebleven en in de dienst "Samoyède" zijn hachje had gewaagd, maakte er zijn werk van dat de katholieke gaten werden gevuld. En méér dan dat. Hij verborg niet dat de CVP en haar zusterorganisaties in zijn geest door hun overwicht in Vlaanderen ook bij de omroep recht hadden op een grotere vertegenwoordiging. Zo kwamen we een stap dichterbij de proportionele samenstelling van de culturele diensten. Daarbij komt dat het als een axioma werd beschouwd dat de administrateur-directeur-generaal van het N.I.R. altijd iemand van katholieken huize moest zijn. De eerlijkheid gebiedt ons te vermelden dat bij het Franstalige I.N.R. net zo werd geredeneerd, en dat de hoogste functie daar door liberalen of socialisten werd bezet.

Ik heb veel discussies meegemaakt over de manier waarop omroepjournalisten aangeworven moeten worden, en zelf in een aantal jury's gezeteld. Ik heb altijd gezegd dat iemand die in een examen slaagt, maar één ding bewijst: dat hij in een examen kan slagen. Of hij dan ook een goed journalist wordt, kan alleen de praktijk tijdens een lange stage uitmaken.

Bij ons allen bestaat de huiver voor interventies van de Raad van Bestuur bij het selecteren van radio- en tv-journalisten. En toch was de lichte van 1945, die louter uit jonge mannen bestond, die door leden van de Raad voorgesteld werden, briljant; wanneer men even de namen bekijkt is dat ontegensprekelijk: Paul Vandebussche, Bert Leysen, Maurice Dieudonné, Lode Van Uytven, Herman Verelst. En dan zaten Karel Hemmerechts, Hubert Van de Vijver en Frans Arijns in de omroeperskamer nog op hun beurt te wachten. Natuurlijk moesten al deze elementen later nog een regulariseringsexamen afleggen, maar dat was voor hen een kleine kunst. Het spreekt vanzelf dat de opleiding van deze groep de ancients, die "van voor de oorlog", naast hun gewone werk bij de wederopbouw van de radio, heel wat moeite heeft gekost.

Ik mag niet vergeten te wijzen op de rol die de typisten hierbij hebben vervuld. Deze dames hadden de precieze ervaring opgedaan van wat in de berichten als terminologie gebruikt werd en brachten die over naar de jonge recruten.

Toen ik bij de radio kwam, was het gebouw aan het Flageyplein behalve stijlvol en voor zijn tijd luxueus, wat het materieel betreft zeer goed uitgerust. Op technisch gebied waren een aantal firma's bekwaam de modernste apparatuur te bezorgen, en de studio's met al wat er bij komt kijken aan modulatie, microfoons, platendraaiers gaven heel wat mogelijkheden. De buitenopnamen daarentegen gebeurden moeizaam. Toen ik een knaap was en er van droomde journalist te worden, hoorde ik op een avond in mijn primitieve radio een reportage van Frans Dierckx over een machinist, die op een locomotief, zo leek het mij, rechtstreeks geïnterviewd werd, terwijl zijn trein tegen honderd per uur over de sporen raasde. Ik was er geweldig onder de indruk van. Ik wist toen nog niets van de "make believe" van het medium. Ik zou me niet hebben kunnen voorstellen hoe de vork in de steel zat. In die tijd was het onmogelijk zo'n gesprek rechtstreeks uit te zenden. Je moest de machinist in de reportagewagen, een echte mastodont, op een grammofoonplaat registreren en dat interview werd met een geluidsplaat gemengd.

Na de bevrijding (de mastodont was tijdens de bezetting aan een aardappelgrosier verkocht) kreeg ik de beschikking over een aristocratische, ruime Daimler, die geërfd was van het Britse Koninklijk Hof. Naast de chauffeur, was er plaats voor een geïnterviewde, en achteraan bevonden zich twee bakken, gewikkeld in een kluwen van draden, waarop de technicus zijn platen kon griffen. Met magnetische bandjes heb ik voor de eerste keer tijdens het Filmfestival van Knokke in 1949 gewerkt. En in de jaren vijftig werd de reporter autonoom met het invoeren van de Nagra's, de lichte apparatuur die de journalist gemakkelijk in een grote tas kon transporteren. Tot ongenoegen van de technici, die gewoonlijk een hekel hebben aan de bediening van knoppen door de "culturelen".

Toen ik later als reporter naar het buitenland ging, merkte ik onmiddellijk dat je als burger van een klein land en vertegenwoordiger van een Vlaamse Omroep van weinig tel was. Men zou zich uitsloven voor de BBC of de RTF, mijn collega's en ik moesten zelf "ons plan" trekken. In juli 1945 zag ik in Berlijn mijn Engelse vriend Richard Dimpleby met de microfoon in de hand rechtstreeks verslag uitbrengen voor zijn luisteraars: "I'm standing here amidst the ruins of what used to be...", terwijl ik als enige mogelijkheid de telexdienst van het Amerikaanse leger had. Men kan zich voorstellen met welke verminkingen mijn teksten in Brussel aankwamen. Je werd wel opgevrijd als Wilhelm Pieck, de latere president van de DDR, in het Duits moest geïnterviewd worden.

Bij het huwelijk van Grace Kelly kwam dezelfde Dimpleby naar Monte Carlo met een hele ploeg die voor hem documentatie verzamelde.

*

Met de herboren radio, die van de eerste jaren na de bevrijding, kende ons land niet louter een normalisering van het bestand der technische middelen en creatieve mensen.

Door de komst van een aantal jongeren vol ambitie en, in vele gevallen talent, konden nieuwe terreinen betreden worden. Na enkele weken gedurende dewel-

ke de enige informatiebron over het buitenland en speciaal de krijgsverrichtingen het beluisteren van de BBC was, kwam het agentschap Belga weer op gang. De journalisten van het N.I.R. (het was nog oorlog) kregen weliswaar een censor voor het nieuws, maar de Amerikaanse playboy die daarvoor moest doorgaan, kende geen woord Nederlands en beperkte zich tot de nonchalante vraag: "What's in it?"

Met Van Overloop werd ik vrijgemaakt van het journaal en kon ik twee jaar lang als oorlogscorrespondent en reporter mijn gang(en) gaan. Na het nieuws was een reportage van vijf minuten voorzien met de meest uiteenlopende onderwerpen: de eerste academische zitting van de Universiteit van Leuven toen ik monseigneur Van Waeyenbergh zijn oorlogservaringen kon laten vertellen, een rit door het pas bevrijde kustgebied, de zwarte markt in de Radijzenstraat, de bevrijdingsoptochten. Ondertussen hadden de nieuwelingen de knepen van het vak geleerd. De radio maakte zich verdienstelijk door urenlang lijsten van terugkerenden uit krijgsgevangenschap en concentratiekampen voor te lezen. De uitbreiding van de redactie maakte het mogelijk in een bescheiden mate te specialiseren. Zo traden Jan Vanden Brande, Rik Van den Abbeele en ik op als film- en toneelcritici, Frans Arijs wierp zich op als de specialist voor de beeldende kunst, Paul Vandenbussche nam de buitenlandse politiek voor zijn rekening, wat niet betekende dat hij ontlast werd van het dagelijks toezicht op het journaal als mijn collega redactiesecretaris.

We kregen een echte invasie van rubrieken, waarvoor specialisten van buiten het huis aangesproken werden: over luchtvaart, duiven, postzegels. De lijst is oneindig. Deze pseudo-informatie werd in de meeste gevallen stuntelig en dus ongenietelijk gebracht door mensen die hun stof wel kenden, maar al te dikwijls een erbarmelijk Nederlands spraken. Daarbij kon men zich de vraag stellen of dergelijke kronieken in handen gegeven moest worden van personen die bepaalde belangen vertegenwoordigden. Zo mocht een vertegenwoordiger van de Boerenbond eeuwig en altijd de landbouwkroniek opstellen. En er zijn andere voorbeelden.

Als ik erover nadenk en erop terugkijk heeft de omroepjournalistiek, zolang ze bestaat, nooit een periode gekend zonder crisis. De expansie van het Dritte Reich, de Spaanse burgeroorlog, de bezetting en het krijgsgeweld, en na de bevrijding de misère van de koningskwestie en de schooloorlog, de sociale onlusten van de eenheidswet, en ik vergeet er opzettelijk.

Deze gebeurtenissen brachten met zich niet alleen een overvloed aan werk, een bestendige stand by, maar ook een complicatie van het toch al delicate redactionele werk. De principes die de journalist moest in acht houden, en speciaal zijn eerlijk streven naar objectiviteit kwamen soms in botsing met de macht die de voogdijminister of zijn bestendige afgevaardigde bezat of zich toeëigende. Tijdens de koningskwestie was de grote zorg van het staatsapparaat dat alleen "verantwoordelijke" personen of instellingen, en dan nog op onrechtstreekse wijze, hun mening zouden uiten. Men kan enig begrip hebben voor de vrees van de gezagsdragers dat door het uitzenden van ophitsende boodschappen van allerlei actiegroepen zonder mandaat de pre-revolutionaire toestand zou omslaan naar een werkelijke burgeroorlog. Op de redactie hing dan ook de lijst van de groeperingen en lieden wier standpunten aan de luisteraars bekendgemaakt mochten worden. Ieder onzer is het voorwerp geweest van kritiek, omdat de

nieuws waarde van sommige mededelingen toch doorwoog, zelfs wanneer ze uitgingen van niet toegelaten bronnen. Ik herinner me dat ik in het journaal een stuk uit een katholiek tijdschrift had vermeld, dat inging tegen de pro-leopoldistische houding van deze strekking. Ik vond deze houding merkwaardig en vermeldenswaardig. Jan Boon was woedend. Hij wou geen afwijking van de instructies. Soms kregen we op onze kop omdat we te veel of te weinig regels aan de ene of de andere opvatting hadden gewijd. We kregen het op de heupen van dit abusief gebruik van de meetlat. Tijdens de koningskwestie waren de gemoederen zo opgehitst, dat enkele heethoofden van links mijn collega Arthur Haulot en mezelf aanzochten om klandestiene anti-Leopoldistische uitzendingen te verzorgen.

We wezen dit af, hoewel we in de oorlog met soortgelijke praktijken vertrouwd waren geraakt. Zolang de BRT in de geest van de omroepwet nieuws gaf, zagen we geen reden om illegaal op te treden. Uiteraard waren we allemaal opgelucht, toen deze toch wel opgeschroefde crisis achter de rug was. Umberto Eco schrijft in "De Alledaagse Onwerkelijkheid" dat het gezond verstand een uiting als waarheid ervaart, wanneer men op grond van andere controlemethoden of uitingen die afkomstig zijn van alternatieve, betrouwbare bronnen, kan vaststellen dat deze uiting overeenkomt met een feitelijke toestand.

Als het journaal zegt dat het in Antwerpen gesneeuwd heeft, is dat waar wanneer het feit bevestigd wordt door het weerkundig instituut. Men vergeet maar al te dikwijls dat er nog kranten, weekbladen en andere stations bestaan die deze controleerbaarheid tot een werkelijkheid maken. Ik geef een typisch voorbeeld: tijdens de bezetting zond Zender Brussel, onder Duitse controle, natuurlijk enkel partijdige berichten uit. En toch viel het de mensen gemakkelijk deze beweringen te vergelijken met wat de BBC-uitzendingen er tegenover stelden, en een machtige clandestiene pers van diverse opinies vormde eveneens een tegengewicht, of moet ik zeggen, een tegengif ?

Eco, en ik heb hier niet de bedoeling me de hele tijd achter hem te verschuilen, bestudeerde ook het verschil tussen informatie en fictie. Met de *informatieve* programma's verschaft de omroep mededelingen over gebeurtenissen die onafhankelijk van radio of televisie plaatshebben. Dat kan mondeling gebeuren via een directe uitzending of via van tevoren gemaakte opnamen, of via gefilmde reconstructies buiten of in de studio. In elk geval verwacht het publiek dat de omroep zich van zijn taak kwijt door :

a. de waarheid te zeggen

b. deze waarheid te zeggen volgens criteria van *relevantie* en *proportie*

c. daarbij *informatie* en *commentaar* te scheiden.

Over de waarheid hebben we het al gehad. Proportie en relevantie zijn vager : men stelt de omroep in staat van beschuldiging wanneer men vindt dat deze aan bepaalde berichten aandacht heeft besteed ten koste van andere, en het hoeft geen betoog dat onze politici en leiders van zuilen en verenigingen altijd vinden dat aan hun activiteiten te weinig en te kort aandacht wordt besteed. Dat is in vele gevallen de oorzaak voor soms lachwekkende reacties.

Onze gewezen administrateur-directeur-generaal Paul Vandenbussche stond heel sterk op de scheiding van informatie en fictie. Hij had er een broertje aan dood dat zogenaamde *docudrama's* geprogrammeerd werden. Feiten, niets

dan feiten, was zijn leus, en geen vermenging van ware gebeurtenissen en interpretatie.

Toen we samenwerkten, hebben we hierover herhaaldelijk van gedachten gewisseld. Ik vond dat het wel kon, mits men de zekerheid had dat het niet om pure inventie ging, maar dat ook de interpretatie beruiste op degelijke research. Wat kan men verwijten aan het docudrama dat de strijd van Dubcek voor een socialisme met een menselijk gelaat reconstrueerde met actualiteitsbeelden en geacteerde scènes. Of de opstand van de arbeiders van Gdansk ? Het heeft me bij Eco getroffen hoeveel belang hij hecht aan het gezond verstand, niet alleen bij de luisteraars en kijkers, maar ook bij de programmamakers.

Dat gezond verstand was ook zoek in 1955, tijdens de betoging tegen de schoolpolitiek van Collard. De gemoederen waren aan beide kanten zo opgehitst dat het radionieuws voor niemand deugde. Men zou gedacht hebben dat de wereld verging. Er bestond geen enkele reden waarom de normale kanalen van voogdijminister tot de hoogste radio-instanties niet gebruikt zouden worden. Het was al erg genoeg dat het kabinet meende te moeten opleggen dat alle berichten door de afgevaardigde van de regering gecontroleerd werden. Men deinsde er niet voor terug de redacteur van dienst, Frans Arijs, persoonlijk op te bellen om van hem gedaan te krijgen dat geen vermelding werd gedaan van de protesttocht.

Dit deed voor de Vereniging van de Radiopers, waarvan ik voorzitter was en Vandenbussche ondervoorzitter, de emmer overlopen. We maakten aan Belga een protest over waarin de poging tot rechtstreekse censuur aangeklaagd werd. Onze Vereniging heeft een grote rol gespeeld in de verdediging van de deontologische waardigheid van ons beroep. Gedurende lange jaren werden we door de journalisten van de schrijvende pers met de nek bekeken. Wij waren geen echte journalisten, bromden ze. We waren staatsambtenaren. In plaats van ons een handje toe te steken in onze strijd tegen de censuur, trok men verachtelijk de neus op voor ons, de onvrijen. Men vergat dat bij de kranten in mindere of meerdere mate ook onvrijheid bestaat, en het politiek engagement van de krant limieten legt.

Langzamerhand werden onze contacten met de schrijvende pers hartelijker, en er kwam een dag dat onze mensen een plaats kregen in de Persbond. De Vereniging van Radiojournalisten heeft zich in de jaren zeventig geradicaliseerd en het bestel fundamenteel afgekeurd. Daarover uitweiden, zou ons te ver leiden. Het volstaat te constateren dat er bij de omroepjournalisten een permanente onvrede bestond over hun statuut en de hele reeks voortdurend aangepaste voorschriften en aanbevelingen betreffende de plichtenleer. Ik herinner me dat we tijdens mijn voorzitterschap van de Bond het Deense model poneerden. Dat hield een afzonderlijke Raad van Bestuur in voor de informatiesector, en deze leiding, die boven de hiërarchie gestaan zou hebben, moest gekozen worden onder eminenten journalisten van de schrijvende pers en erkende specialisten van de media.

Onnodig te zeggen dat het initiatief op een sissert uitliep.

Later gingen de bestuursleden van de Bond nog een stap verder. Ze verwierpen het statuut van ambtenaar en vonden dat de BRT-journalist disciplinair gezien best door zijns gelijken en niet door een "administratief college" beoordeeld zou worden.

*

Op 31 oktober 1953 startte de BRT met wat voorzichtig (men wou zich niet engageren) de experimentele televisie gedoopt werd. Het aandeel van de informatieprogramma's was groot. Het is zelfs zo dat het eerste programma, dat ooit voor Vlaanderen werd uitgezonden, er één van de nieuwsdienst was: "Panorama", dat nog altijd bestaat, zij het dan met onnoemelijk meer middelen en in een andere vorm.

Van Bert Leysen, onze eerste directeur, had ik carte blanche gekregen, en ik poogde de presentatie van het nieuws totaal anders te maken dan de radiobERICHTGEVING. Ik bevond me in de absurde toestand dat ik geen eigen journalisten had, al mocht ik nu en dan een beroep doen op de radioredactie. Ik was er van overtuigd dat het voorlezen van communiqués en berichten stereotiep was, en ik had met de hoofding "Het gebeurde vandaag" enkele collega's van de schrijvende pers gevraagd gedurende vijf minuten het nieuws te "vertellen" in de geest van de radiopraatjes van Roosevelt. Raymond Herreman beet de spits af op zijn gemoedelijke manier. De volgende weken kregen een Louis Meerts, een Troch een kans.

Mijn opvolger heeft de formule niet behouden, hoewel ik soms denk dat dergelijke presentators hadden kunnen evolueren tot de ankermannen en -vrouwen, die nu zo in de mode zijn.

Ik moet vandaag de dag glimlachen, wanneer ik mijn vriend Jan Schodts hoor beschrijven hoe moeilijk, om niet te zeggen heldhaftig, de opbouw van zijn VTM-nieuwsdienst wel is. Maar tenslotte kunnen de jongens van de commerciële televisie gewoon bij de BRT techniek en mensen gaan lenen. In mijn pruiementijd, begin van de jaren vijftig, bestond er praktisch niets om een tv-journaal in elkaar te steken.

Er was niet eens een redactie, er waren geen ervaren cameramen, geen monteurs die iets van tv afwisten, geen laboratorium dat in spoedtempo kon ontwikkelen, geen gevoelige pellicule.

De filmoperateurs moesten er alléén op uittrekken of in enkele gevallen met free-lancers, die een dope sheet met gegevens terugbrachten. Jerome Verhaeghe en ik zouden vele bladzijden kunnen vullen met oudstrijdersverhalen. In juni 1945 stak de Eurovisie onder zes landen van wal. Ons tweedehands-studiomaterieel werd uitgebroken en naar het Broodhuis op de Grote Markt van Brussel gesleept. De Vlaamse tv durfde het aan zonder repetitie haar eerste rechtstreekse buitenopname aan het buitenland voor te schotelen. En we kwamen er zonder kleerscheuren uit ook.

Het was een prestatie elke dag een filmactualiteit op de telecinema te krijgen. En de programmatie zat nog niet in een keurslijf. Bob Van Bael kon op elk ogenblik van de avond een gast naar de studio brengen in "Een Standpunt in het Brandpunt", en er werd altijd een plaats gevonden voor buitenkansjes.

Natuurlijk stonden techniek en organisatie niet stil. Al vrij vlug ontstond de verbinding in West-Europa onder de relaisstations, die de onmiddellijke uitwisseling van programma's en nieuwsbeelden tot stand brachten. Dan daagde de beeldband op, die studioprodukties en buitenopnamen of de aanvoer van buitenlands materiaal registreerde. De Olympische Spelen van Tokyo verplichtten de sport-

diensten van de Mundovisie vliegtuigen in te zetten om de wedstrijdbeelden naar Rome te voeren. Onmiddellijk daarna, in 1965, hingen de eerste Amerikaanse (commerciële) communicatiesatellieten in de lucht. In zijn "Elektronische journalistiek" heeft Karel Hemmerechts de lijst van de nieuwe snufjes gemaakt. Terecht vindt hij de opkomst van de lichte, autonome elektronische camera revolutionair.

★

In haar vergadering van 12 mei 1960 keurde de kamer van volksvertegenwoordigers de wet houdende de organisatie van de instituten van de Belgische Radio en Televisie goed. Met een paar niet fundamentele aanpassingen later gaf zij de BRT (en de RTB) een vrij duidelijk statuut. Iedereen weet dat de wet Harmel in werkelijkheid door zijn kabinetsattaché Paul Vandebussche geconcipieerd was. Deze laatste heeft het unieke voorrecht gehad deze wet te ontwerpen, die hij naar zijn hand kon zetten en zelf, als directeur-generaal van de BRT, mocht uitvoeren of inroepen.

Het is allemaal veel ingewikkelder dan ik schrijf, maar het kwam er op neer dat de directeur-generaal, later van rang verhoogd tot administrateur-generaal, zonder discussie de verantwoordelijkheid, de totale maîtrise over het nieuws kreeg. Het ligt voor de hand dat Vandebussche, een man met een niet bespreekbare visie op de wereld en de journalistiek, aan de basis ligt van het systeem waarbij zelfs de bestuursdirecteur Informatie niet meer was dan een dienend functionaris. Ik heb al meerdere keren deze relatie vergeleken met die tussen en tv-regisseur en zijn studiemeester.

Weliswaar werd er op mijn verzoek een informatiecollege opgericht, waar ook de "incidents de parcours" en de overtredingen van de deontologische voorschriften onder de loep genomen werden. Maar meer dan een raad van advies mocht hij niet zijn. Na de discussies zei de administrateur-generaal meestal: "Ik zal een beslissing nemen", en daarmee was de kous niet af, want haast alle incidenten met BRT-journalisten werden een kluif voor de Raad Van Beheer. Het is nooit duidelijk geweest of de bevoegdheden van de Raad die van de hoogste ambtenaar overstegen. Soms zei de Voorzitter: "Dat is een zaak voor de hiërarchie", terwijl over een analoge kwestie een hele namiddag met vuur gediscussieerd werd. Paul Vandebussche haalde het bijna altijd: hij is lang niet dom, volkomen thuis in statuten en reglementen.

Hierbij moet aangestipt worden, hoezeer de persoonlijkheid en het type van administrateur-generaal determinerend is voor het dagelijkse leven in de nieuwsdienst en de atmosfeer in het huis. Men kan niet zeggen dat Paul Vandebussche zijn taak niet ter harte nam. Integendeel, hij putte zich uit om elk woord te wikkelen en te wegen. Zijn onverzettelijkheid dwong tegelijk ontzag en ergernis af. De moed zinkt me in de schoenen wanneer ik het lijstje overloop van de ergste gevallen: van Maurice Dewilde tot Daniël Buyle. Wanneer je terugdenkt aan de herrie die ze veroorzaakten, kan je je niet ontmaken van het gevoel dat het

gezond verstand en de gematigdheid die Umberto Eco aanprijst, bij de behandeling van de kwesties totaal, maar dan ook totaal ontbreken. Maar wat een festijn voor Prinzipienreiter ! Neem nu dat berucht interview van de BRT-journalist Buyle met formateur Wilfried Martens. Wat is er gebeurd ? Grosso modo dat de reporter, moe van het wachten in het putje van de nacht, de formateur aanpakte over het verloochehen van zijn jeugdidealen. Dit werd door Martens, eveneens boven zijn toeren, zo kwalijk genomen dat hij de hem gunstig gezinde pers, de directeur-generaal, de Raad van Beheer tegen Buyle achter zich riep.

Terwijl het voor een ervaren politicus als Wilfried Martens voor de hand lag dat hij er zich met een grapje vanaf zou gemaakt hebben, met iets in de zin van : "Och jongen, alleen idioten veranderen nooit van mening". Op dat gebied kunnen we nog iets van de Amerikaanse politici leren.

Maar nee. Minister Poma werd over de zaak geïnterpelleerd, er werd geschorst en er werden sancties genomen. Men kent de evolutie van kwaad naar erger. Buyle werd ontslagen en prijkt nu aan de sterrenhemel van de VTM.

Gaat het hier om meer dan botsingen tussen karakteriële nieuwsmakers en een oppermachtige heerser, of om werkelijk essentiële verschillen over absolute of relatieve vrijheid van informatie ? Over de noodzakelijkheid van onthullende, investigatieve berichtgeving of, om de eigen woorden van Paul Vandebussche te gebruiken, "om gauchistische invloeden binnen de nieuwsdienst" ?

In een interview na zijn opruststelling zei hij aan T.V.-Express : "Stalin mag dan dood zijn. Trotski is springlevend. De meeste journalisten menen dat ze geëngageerd moeten doen en alles maatschappijkritisch moeten bekijken. Het zijn veel minder de partijen die in de berichtgeving tussenkomen, dan wel groeperingen als Amada, Oxfam en wat er zo onder De Koepel schuilgaat... Bij ons worden belangrijke nieuwsitems weggelaten ten voordele van drie knapen die 'n paar autobanden in brand steken. Ik ben niet tegen inspraak, wel tegen het feit dat de basis baas wil zijn".

Of zo'n permanent komplot wel bestaat, zou ik niet kunnen zeggen. Wel heb ik de indruk dat de jongens van de redactie nu verder liggen van de ideeën van '68 en de gelederen sluiten, waar de concurrentiestrijd met de VTM zich aandient.

Ik ben het grotendeels eens met professor Vermeersch, die het ontstaan van rellen in de omroep een teken van gezondheid vindt, ook dat de omroep gewoonlijk niet de eerste is om tegen taboes in te gaan, maar de progressieve trend versterkt en bestendigd. Aan Jaap Kruithof heb ik eens geantwoord dat zijn concept "de televisie moet de mens van het jaar 2000 maken" gevaarlijk is. Ik ben erg op mijn hoede voor het kneden en manipuleren van de kijker, wat niet wil zeggen dat ik geen werk heb gemaakt van vormende en instructieve programma's.

Nog wat losse gedachten. Ons groot voorbeeld, de BBC, is niet langer de vrijmoedige omroep die het nieuws bracht en damned the consequences. Men leze "The last days of the Beeb" van Michael Leapman. De ravage die Mrs. Torture (zoals Salman Rushdie haar noemt) aanrichtte bij de BBC, waarschuwt ons voor het fragiele van de meest democratische wetgeving, die zelfs daar moest bezwijken voor de raison d'état.

Tenslotte past een woordje over professor Vandenbussche, met wie ik ondanks onze meningsverschillen goed heb samengewerkt. Ik deelde zeker niet zijn vastzetting op Raymond Aron en Max Weber, zijn meesters en halfgoden. Wie hem woedend wil krijgen, moet hem voorhouden dat de mens goed is. Dan krijg je een directe aanval op Rousseau en zijn 'bon sauvage', het naïef concept bij uitstek. Zijn ander stokpaardje is het onbetwistbare feit dat waar er een niet te overziene stroom van inlichtingen en onthullingen uit de vrije, democratische landen komt, de berichten uit communistische staten onbetrouwbaar en gecensureerd zijn en dat de agentschappen dus onvolledige berichtgevingen bezorgen. Men kan hem niet helemaal ongelijk geven. Zal Gorbatsjovs tijdperk de vrije toestroming planetair maken?

Ik merk in zijn eresaluut aan Maurice Dewilde, die op rust gaat, en met wie hij het zo dikwijls aan de stok heeft gehad, een nieuwe mildheid: "Hij verdient een eresaluut voor zijn moed en eerlijkheid; hij schuwde geen moeilijke opdracht, maar bleef wars van elke vorm van subversieve journalistiek".

In werkelijkheid heeft de mentaliteitsverandering op het gebied van de morele waarden zich ook bij de omroep laten gelden. Het groeiende scepticisme van de jongeren, die geconfronteerd werden met vuile oorlogen en ten onrechte geprotegeerde dictaturen, met de getolereerde apartheid en het financiële neokolonialisme, met de schijnheiligheid van een wereld die maar niet bevrijd geraakt van haar Victoriaanse dupliciteit, dat alles heeft de kloof tussen de generaties nog verdiept. Daartoe hebben vrouwen- en studentenbewegingen niet weinig bijgedragen.

De lichte van de BRT-journalisten in de jaren zeventig bestond meestal uit jongens en meisjes die wat wilden doen aan die maatschappij, en wie kan hen dat kwalijk nemen? De vraag is natuurlijk of het hier echt om een subversieve infiltratie ging. Mij lijkt het veeleer het ontwaken van een idealistisch concept: dat van de broadcaster als drager van een boodschap, die alleen het geweten van de individuele journalist als rem had en het toezicht van de hiërarchie nauwelijks duldde. Het vroeg tijd om hen redelijkheid bij te brengen. Terwijl de Raad van Beheer, nu proportioneel samengesteld en onderverdeeld in fracties, zich meer en meer liet beïnvloeden door soms enge partijbelangen, terwijl zelfs partijsecretarissen of politieke directeurs hun vertegenwoordigers discipline en eensgezindheid oplegden, bleek het veel moeilijker te worden ideologische etiketten te plakken op de geslaagden van het journalistenexamen.

Aanvankelijk was het eenvoudig: wie van de Leuvense Hogeschool kwam, werd automatisch als rechts beschouwd. Na '68 was dat geen criterium meer. Klein links had eveneens zijn sympathisanten.

Ook de journalistieke stijl der voorgangers, die hoffelijkheid en tact als essentieel beschouwden, kreeg een deuk. Men begon ministers met jij en jou aan te spreken, en in strijd met de traditie vond men dat de interviewer belangrijker was dan de geïnterviewde. Narcisme en eigendunk kregen applaus van persorganen, tuk op vedetten en sterke verhalen.

De gematigden in de hiërarchie kregen het moeilijk dergelijke gedragingen te verdedigen en kregen te horen dat ze meer hun tanden moesten laten zien. Tenslotte belandde "the bucket" bij Paul Vandenbussche, die hem aan niemand kon en wou doorgeven.

Het heeft gestormd in vele glazen water. Wat op het ogenblik zelf van levensbelang leek, blijft zelfs niet meer in het geheugen hangen. In elk geval kan ik dit zeggen: in deze brouwerij was er leven genoeg en we hebben ons geen ogenblik verveeld.

Nu ik deze uiteraard onvolledige beschouwingen overlees, ben ik er voor bereed dat ik een eenzijdig beeld van Paul Vandebussche getekend heb. Hij zal er zelf niets op tegen hebben dat ik zijn onverzettelijke houding ten opzichte van de ontsporingen in de nieuwsdienst zo in de verf heb gezet. Hij zei van zichzelf dat hij geen dictator was, maar wel autoritair.

Ik voel me verplicht er aan toe te voegen dat ik als programma-directeur van hem veel steun heb gehad, dat wij elkaar echt mochten.

Bij mijn uitwijving in het Amerikaans Theater heeft hij gezegd dat zijn eerste contact met vrijzinnigen in de omroep voor hem een schok was geweest:

"zozeer waren wij van de Katholieke Actie, ook van Universitas overtuigd van ons gelijk. Dank zij vele gesprekken met een Nic Bal, een Marcel Coole en Bert Van Kerkhoven, ben ik aan het relativeren gegaan en is, in de moeilijkste tijd van de Belgische na-oorlogse jaren, in wat ik noem de koude burgeroorlog van Koningskwestie en schoolstrijd, een wederzijds begrip en eerlijkheid gegroeid." Waar het op aankomt, vind ik in een conclusie van Willy Courteaux, nochtans geen toegeeflijk criticus:

"Op het gebied van alles wat informatie is in de ruimste zin van het woord, heeft de BRT behoorlijk en vaak uitstekend gepresteerd. Het is overbodig hierbij "Panorama" te noemen. Tot die informatieve programma's behoren ook sinds jaren bijdragen die getuigen van humane en sociale bekommernissen."

Wat heeft de BRT niet losgemaakt op het gebied van de natuurbescherming? We hebben het tot onze taak gerekend de geesten te verruimen, onderwerpen bespreekbaar te maken. Voor mensen die vroeger alleen de mening van hun eigen krant kenden, is een wereld opengegaan waarin ook andere meningen respectabiliteit kregen.

Misschien is het klimaat nu gunstig voor wat meer begrip en verdraagzaamheid onder de verschillende strekkingen, en houdt men op zijn eigen kinderen de schoonsten te vinden. Misschien krijgt een echt informatiecollege een kans? Natuurlijk is het hier de plaats niet om uitvoerig de structuur van dit lichaam, dat nu uitgehold is, te beschrijven. Indien we willen afstappen van het persoonlijk informatiebeleid van één hoofdbeampte, kan de besluitvorming toevertrouwd worden aan een college, waarin de administrateur-generaal, zijn twee directeurs-generaal radio en tv, de bestuursdirecteur informatie (lieft van een andere richting dan de a.-g.) en de bij het probleem betrokken hoofdredacteur zeten. Daardoor is een meer democratische gedachtenwisseling mogelijk, die de politieke veto's ongewenst maakt.

Misschien is het de utopist in mij die spreekt: met mensen die hun taak aankunnen en de kunst der concertatie verstaan, kan veel bitterheid voorkomen worden.

Op minister De Wael moeten we alvast niet rekenen. Die gaat onze Vlaamse cultuur verdedigen met de commercie, door het publiek het soort nieuws te geven dat het vraagt. Kan het democratischer?

Het afvloeien van een aantal goede krachten van radio naar tv in de pionierstijd, heeft de klankomroep niet geschaad. Integendeel. Een nieuwe lichting veroorzaakte een paar jaar later een ongekende bloeitijd. Zo kan het nu ook. Maar, "that I wish more than I hope" zei Thomas More.